

PANTAILA TXIKIAN

Gaizka Izagirre Brosa

«Gora telesail nordikoak» oihukatzeke izenburuak

Orain urte batzuk bertako literatura bikain eta iluna ezagun egin zen arren, ondoren sekulako kalitatea eta indarra zuten istorioak kontatzen hasi ziren pantaila txikiaren bitartez. Guztion begietan idealizaturik daukagun gizarte horrek miseriak ere badauzkala nabarmentzen duten istorioak izaten dira sarritan, krimenez beteriko drama bortitzak, politika sistema azalertzeko gidoi biziak edo, nola ez, *nordic noir* azpigenere txundigarria lau haizeetara zabaltzeko tramak.

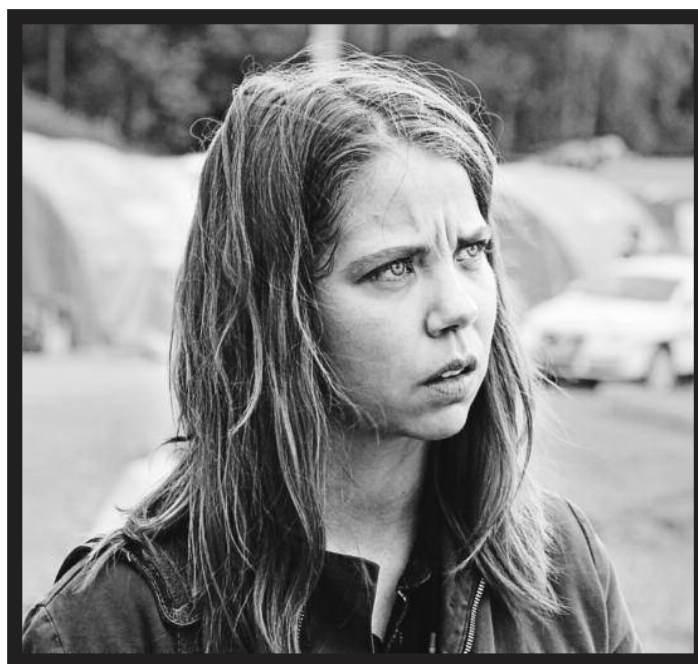
«Telesail amerikarren jarraitzailea, ingeles zalea eta nordikoen maitalea», horrela definituko nuke hitz gutxitan nire telesail gustuen banaketa orokorra. Orain deskubrituko duzue zergatik.

Kastanjemanden

NETFLIX

Oso gutxi espero nuen ekoizpen danimarkar honetatik, baina «thrillerra» eta «nordikoa» irakurtzen dudak bakoitzean guztia utzi eta proposamen hori ikustera joaten naiz gehienetan. Søren Sveistrup dago sormen taldearen buru, «Forbrydelsen» («The Killing») telesailaren sortzailea, hein handi batean thriller poliziko ilunen fenomenoak pantaila txikian berpiztu zuena, gerora Europa iparraldean oso modan jarri zen generoa izan baitzen; «Bron/Broen» edo «Trapped» bezalako ekoizpen entzutetsuek jarraitu zioten, adibidez. Nordic noir generoa gustuko baduzu, gaztainen telesail honek –bai, gaztainak,

Herrialde nordikoak, bost estatuz osaturiko eskualde geografikoa: Danimarka, Finlandia, Islandia, Norvegia eta Suedia. Guztion artean topikoen zerrenda txiki bat osatuz gero, bikingoak, edredoak, fiordoak, Ikea, elur-oreinak, hezkuntza sistema inbidiagarria edo hotz ikaragarria bezalako kontzeptuak azalduko lirateke; baina pantaila txikian, zer?

ikusten duzunean jakingo duzu zergatik diodan– behar duzun hori guztia eskainiko dizu asebate arte: soiltasuna, atmosfera hotza, hilketa basatiak, hiltzailea nor den aurkitzearen joko maltzurra, pista faltsuak eta abar.

Juli 22

FILMIN

Norvegiako historiako egunik tragikoenetakoa ardatz duen telesaila, sei ataletan zehar, 2011ko uztailaren 22an izandako erasoan lekuko bilakatzen baikaitu. Lehenengo eraso Osloko erdialdean izan zen, Norvegiako Gobernuaren egoitza. Bigarrena, aldiz, Utøya uhartearen gauzatutako tiroketa izan zen. Gertatu zena jaso eta isaltzeko helburuz sortu duten telesaila da, baina baita erasoaren aurreko egunetan eta ondorengoetan zer gertatu zen azaltzeko ere. Fikzioaren asmoa ez da inongo momentutan interesaren morboa atentatuan zentratzea. Guztia pertsonaia anonimoen begietatik azaldua dago, eta arrazoi posibleei eta ondorioei arreta berezia eskaintzen die. Prentsaren jarrera edo hezkuntza-lana oso modu dotore eta ez-sentsazionalistan lantzen ditu, besteak beste. Telesail koralak esan daiteke, ez baita pertsona bakar batean zentratzen, eta pertsonaia sorta desberdin horiei esker, eta bakoitzaren eginkizuna bistaratuz, telesailak zehaztasunez azterten du guztia.

Forbrydelsen

Aitzindari izan zen «Forbrydelsen» bikaina. Bai telesaila bera thriller polizikoaren eta nordic noir barruan erreferente bilakatu delako eta gerora asko imitatzen saiatu direlako, eta bai Sarah Lund detektibe protagonistarengatik. Irudikatu Sergio Leoneren filmetan azaltzen zen Clint Eastwood hori, Danimarkan jaioa, emakumea eta polizia etxean lanean. Ba horrelakoa da Sarah Lund detektibea. Zalantzarik gabe, telebistak azken urteetan eman duen pertsonaia sakon eta konplexuenetarikoa. Ekoizleek ordura arte erakusten zen emakume tradizionalaren irudia hausteko intentzioarekin sortu zuten. Lund ausarta eta nekaezina da, baina batez ere, bere itxuraz eta sexualitateaz kezkatzen ez den emakumea. Sofie Gråbøl aktorea sormen prozesu horren parte izan zen eta hainbat eztabaida izan zituen Søren Sveistrup gidolariarekin. Bere ikuspuntua ezinbestekoa izan zen Lund hazpegiak definitzeko. Iraganeko misterioa mantentzetik arroparen aukeraketaraino, bereziki azpimarragarria da inguratzen duen orekin daukan isolamendu emozionala.

Heimebane

FILMIN

Emakume eta gizonen arteko berdintasunaren aldeko borrokan, oraindik eskubideetan eta oihartzun mediatikoan dife-

rentzia handiak badaude, zailentzarik gabe horiek futbole-
an topatu ditzakegu. Norvegia-
ko futbol ligako lehen mailara
igo berri den talde bat koka-
tzen da telesail honen erdigu-
nean. Denboraldia hasi baino
lehen entrenatzaile gabe gera-
tzen diren arren, presidenteak
bere ordezkoa topatu du: Hele-
na Mikkelsen. Emakumezko
entrenatzaile bat, gizonezkoen
futbol ligan. Uste dut ez dela
askoz gehiago azaldu behar
zer gertatuko den jakiteko, ez-
ta? Erretolika matxista bereha-
la sartzen da jokoan, emaku-
me batek entrenatzaile gisa
duen gaitasuna ahultzeko edo
gutxiesteko helburuz. Are
gehiago, zuzendarien, futbola-
rien eta zaleen aldetik nolabai-
teko gorrotoa, aurreiritziak eta
desadostasuna sentitzen da
hasieratik. Mikkelsenek beste
inork baino gehiago erakutsi
behar du posturako baliaga-
ria dela. Pertsonaia borrokaria,
gatazka interesgarriak
dituena, inperfektua, ausarta,
karismatikoa eta enpatikoa.
Diskurtso hori pantailaratzeko
modua da gehien gustatu zai-
dana, modu sotil eta organiko-
an egin baitute. Istorioa bera
ez da mezua soilik goraipatze-
arren arriskuan jartzen, honek
modu naturalean aberasten
baitu gidoia.

Borgen

NETLIX

Laugarren denboraldia estre-
inatzearen duen harribitxia.
Ahaztu Danimarkatik datorre-
la, politikaren munduan bar-
neratuko gaituela eta atal ba-
koitzak ordubeteko iraupena
duela. “Borgen” boterea, ustel-
keria, zintzotasuna, familia, gi-
zartea eta kazetaritza uztar-
tzen dituen hausnarketarik
biribil eta zorrotzena izan lite-
ke; eta, batez ere, entreteniga-
rriena. Danimarkako lehen
ministro izateko Birgitte Ny-
borg politikariak egunero egin

behar duen lana eta sakrifizioa
erakusten dizkigu telesail ho-
nek. Baita helburu horrek bere
bizitza pertsonalean izango
duen eragina ere. Nyborg ez da
ohiko politikaria, ordea. Lehen
ministro izateko bidean da,
baina bere osotasuna manten-
duz, idealak errespetatuz eta
herriaren interesen alde bo-
rrokatuz.

Gidoi bikain eta dotorea, to-
nu didaktiko eta sakona due-
na. Aktore guztiak ere, nabar-
mentzekoak, baina, batez ere,
protagonistarena egiten duen
Sidse Babett Knudsen azpima-
rratuko nuke. Bere pertsonaia
gutako edonoren pare jartze-
ko duen gaitasunak bere fami-
liaren eremu pribatuan sar-
tzeke aukera ematen digu.
Politikariekiko dugun irudi
hotz eta eskuraezin hori guz-
tiz apurtu eta pertsona arrunt
baten mailan jartzen du. Nos-
ki, politikaren lehen lerroan
kokatzeak hainbat momentu-
tan eskuetatik alde egingo
dion garapen pertsonal eta
profesionalera eramango du.
Orokorrean, emakumearen
irudia eta eginkizunak oso
modu interesgarrian aurkez-
ten ditu telesailak, topikoak
eraitsiz eta estereotipoetara jo
gabe. Erritmo biziko trama du,
eta sastatzeko moduko elka-
rrizketa zorrotz eta buru-
tsuak. Beldurak eta nagitasu-

na gainetik kendu eta emaio-
zue aukera bat, ez zarete-eta
damutuko.

Rádherann

AMC

Beherago aipatuko dudan
“Trapped” telesail gomendaga-
rrian erakutsi zigun jada Óla-
fur Darri Ólafsson aktore bikai-
nak zer-nolako maila duen, eta
ekoizpen paregabe honetan
ere hala frogatu du. Benedikt
Ríkhardsson Islandiako lehen
ministroa gorpuzten du kasu
honetan, bere osasun mentala-
ren okertzeagatik Gobernu-
aren egonkortasuna eta bere in-
gurukoen bizitzak mehatxuan
jarriko dituen politikaria. Is-
landiako mekanismo politiko
guztiak ezagutzeko aukera
ematen digun telesaila da, bai-
na batere konbentzionala ez
den lehen ministro baten ikus-
puntutik. Pertsonaiaren gara-
pena era oso interesgarrian
azaldua dago, niri pertsonalki
gehien gustatu zaidan alorra.
Islandiako Rúv katean estrei-
natu zenean, bere irekiera ata-
lean %41,1eko ratinga eta
%94,4ko sharea lortu zituen,
ikaragarria.

Heksejakt

FILMIN

Nordikoa izateaz gain, telesail
honetara gerturatzearen beste
arrazoia, sortzaileen artean
arreta piztu didaten izenak to-
patu ditudala izan da; Anna
Bache-Wiig eta Siv Rajendram
Eliassen (“Utøya 22. Juli” fil-
maren gidoilariak) eta Stian
Kristiansen eta Eva Sørhaug
(“Heimebane”, “Okkupert” te-
lesailak). Ida Waage abokatu
protagonistari, lan egiten
duen abokatu langelan,
450.000 euroko faktura sina-
tzeko agindu diote baina ez
ditu eskatzaileak ezagutzen.
Ekintza soil batek herrialde
osoko elite ekonomiko eta po-

Aurreko orrialdean,
«Kastanjemanden» eta «Juli
22»; lerroon ondoan,
«Forbrydelsen»,
«Heimebane» eta «Borgen».

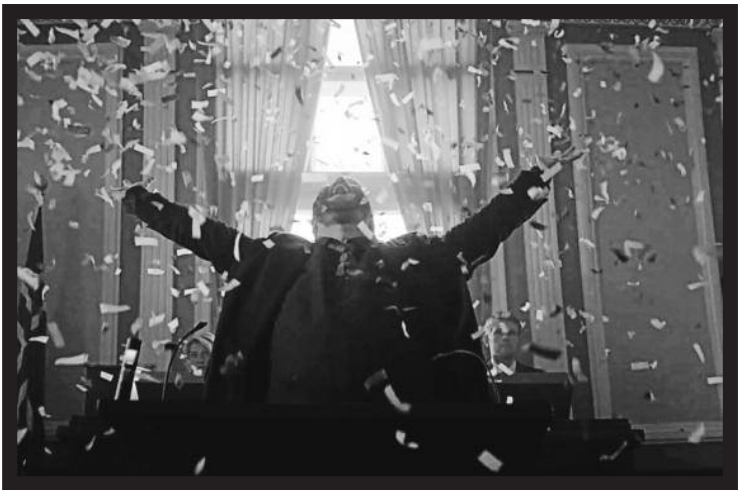
litikoak kolokan jar ditzakeen galdegiten du ekoizpen norvegiar honek, eta arretaz erreparatu die informazio hori argitara ematen duten pertsonak jasan beharreko albo kalteei ere. Ekintza soil eta txiki batek nazio mailako eskandalua eragin al dezake? 45 minutuko 8 ataletan zehar, ustelkeria eta etika profesionalik eza osagarri gisa dituen thriller dramatiko intentso bat ikusteko aukera izango duzue. Gutizia eta norberekoi-keria gailentzen diren gizarte batean, zintzo jokatzekak errepresaliak ekar litzake.

Efterforskningen

MOVISTAR +

“Borgen” filmeko gidoilari baten eta bertako bi aktoreen (Pilou Asbaek eta Søren Malling) minisaila. Benetakoa kasu batean oinarritua. Kopenhage, 2017ko abuztua. Poliziak Kim Wall izeneko kazetari suediar baten desagertzearen salaketak jaso du. Berari buruz dakigun azken gauza itsaspeko batean igo zela bertako jabea elkarriketatzeko asmoz. Handik ordu gutxira, itsaspekoa hondoratuta aurkitzen dute eta kapitaina erreskatatzea lortu. Ez dago, ordea, kazetariaren arrastorik, ezta froga erabakigarriarik ere, eta adierazpenak oso kontraesankorrak dira. Hortik aurrera, kasu misterioitsu horren ikerketaren xehetasunetan murgiltzeko aukera ematen du telesailak.

Ez pentsa ordea, akziozko thriller frenetiko bat ikusiko duzunik. Ikuspuntua edo sortzaileen intentzioa ez baita «errudunaren bila» formula erabiltzea, polizia ikerketa neketsu eta korapilatsuan zentratzea baizik. Kasu sendo bat eraikitzeko frogak behar dituen fiskalaren, erantzun bila dabiltzan gurasoen eta titularraren gose diren komunikabi-

deen presiopean aurrera egingen ari den ikerketa. 2020ko telesail nordikorik onenetarikoak, zalantzarik gabe.

Når støvet har lagt sig

FILMIN

Eskandinaviako telebistan %42ko share ikusgarria lortu duen telesail hau ere ezinbestekoen zerrendan sartu beharko zenuke. Gurutzatzen diren istorioen egituraz baliatuz, Kopenhage hiriko jatetxe batean gertatzen den atentatu terrorista basati baten gaineko kontakizun gordina da. Eraso hori gertatu eta hamar egun lehenago kokatzen da tramaren erpin bat, baina baita gertatzen den unean eta, noski, ondoren ere. Interesgarriena da guztia ikuspegi soziologiko baten betaurrekoe-tatik begiratzeko aukera eskaintzen digula, jakin gabe elkarrekin konektatuta daudela –edo egongo direla– eta beren bizitzaren inflexio puntu gorenean nola erreakzionatzen duten jakin gabe. Pertsonaia sorta desberdin horiei esker –Justizia ministroa, etxerik gabeko ama, jatetxeko jabea, zerbitzarietako bat eta bederatzi urteko alaba, iturgin bat, jatorri palestinarreko ile apaintzaile bat, abeslari sue-

diar bat eta mugikortasun arazo larriak dituen erretiratu bat dira–, telesailak milimetroraino aztertzen baitu dani-markar mikrokosmos hori. Hain bete-betean sartzen gara pertsonaien errutina horretan, narrazioa hain da zehatza eta sendoa, non une batzuetan ahaztu egiten zaigun pantaileen aurrean gaudela.

Asko gustatu zait fikzioaren asmoa ez dela inongo momentutan interesaren morboa atentatuan zentratzea. Guztiz kontrakoa. Helburua da zu eta ni izan gintezkeen pertsonaia horiei nola eragiten dien erakustea. Nola hobetu edo okertu gaitzakeen. Elkartu edo zatitu. Gaitzestea edo askatzea. Benetakoa, gertukoa eta gordina, eta baita oso gizatiarra ere. Horrekin guztiarekin, telesail nordiko askok era paregabearen egiten duten moduan, Danimarkako gizartearen erradiografia txiki bat ikusteko oso baliagarria iruditu zait.

Kampen om tungtvannet

AMAZON eta FILMIN

Zuzendaria Per-Olav Sorensen da eta gidoilarien artean izen ezagun bat: Adam Price, “Borgen” telesail zoragarriaren sortzaileetako bat, besteak beste. Istorioa kokatzeko, II. Mundu Gerrari buruzko atal konkretu batera egin behar dugu salto: Ur Astunaren Bataila deituri-koa. II. Mundu Gerran, Norvegiar gertaturiko gertaera historiko erabakigarriena. Rjukan kokaturiko Norsk Hydro enpresari eginiko sabotaje ekin-tzak, bertan ur astuna fabrikatzeko planak eragozteko. Eta zergatik zen hain garrantzitsua ur hori? Naziek arma nuklearrak garatzeko behar zutelako. Telesailak lau ikuspuntu desberdinetatik erakusten digu gatazka. Lehenik eta behin, alemaniarren ikuspegia, energia atomikoari buruzko iker-

«Rådherann», «Heksejakt», «Efterforskningen» eta «Når støvet har lagt sig».

kuntza zientifikoaren bidez, Werner Heisenberg (bai, “Breaking bad” telesaila pertsonaia erreal honetan inspiratu zen) buru dela. Bestetik, aliatuena, bai Londreseko kuartel nagusian eta bai eskoziarren basean, sabotaje planak burutzen dituzten bitartean. Hirugarrena, erasoak burutzeko ardura duen norvegiar taldea. Eta azkenik, ur astuna fabrikatzen duen enpresa eta bertako zuzendariak.

Bron/Broen

Suedia eta Danimarka lotzen dituen Oresund zubian hasten da istorioa –lehen denboraldia–. Zubiaren erdi-erdian hilotz bat agertzen da: gorpuaren erdia Danimarkan, beste erdia Suedian. Hala, bi aldeetako poliziak elkarlanean aritu beharko dira. Eta hortxe azaleratuko dira bi herrialdeen arteko desadostasun eta gaizki-ulertuak, saguaren eta katuaren arteko jolas makabroa loratuz. Oso interesgarria egin zait ezagutzen ez nituen bi herrialdeen arteko desberdintasun kultural eta politikoak pantailan ikustea. Bi hizkuntzatan filmaturik egoteak kontraste hori modu sotilean azpimarratzen du, eta ironiari ere tartea ematen dio. Telesailaren oinarri sendotako bat bi protagonistak dira –hurrengo denboraldietan berriak egongo diren arren–; ezin desberdinagoak, baina era berean bateragarriak. Martin polizia danimarkarra da, seme-alaba ugari dituen familiako aita, zintzoa, eta, batez ere, badakiena egoeraren arabera azeleragailua ala balazta zapaldu. Saga Noren polizia suediarra, aldiz, emakume bakarti eta bitxia da, Asperger sindromearen eraginez besteekin erlazionatzeko arazo larriak dituen eta lanarekin erabat itsututa bizi dena. Telesailak hasieratik jolasten du

pertsonaien garapenarekin, arazo pertsonalak gainditzea eta kasuak aurrera egitea uzartuz. Hala, ikusleak memento oro bi detektibeen ikuspegitik bizitzen du, ikerketaren partaide zuzen bilakatuz. Bi protagonistek tandem perfektu-inperfektua osatzen dute.

Bestalde, genero beltzaren DNaren parte den gizarte kritika bortitza ere egiten du, idealismo politikoak saihestuta. Ongizate estatuaren adibideztat ditugun herrialde nordiko horietan ere desberdintasunak eta arazoak daudela azalartzen du. Gakoa da mezu hori tramaren barnean modu zitalan barneratuta dagoela. Eta, noski, musika eta argazkia baztertu gabe, gaiari itsatsirik doakion beharrezko estetika ilun eta astuna ezin egokiagoa da. Zentzu horretan, “Bron/Broen” bikaina da, biribila.

Trapped

MOVISTAR

“Bron/Broen” eta “Forbrydelsen” telesailak duten iluntasun horren printzak ditu, baina baita “Fortitude” edo “ Fargo”-k erabiltzen zuten klaustrofobia eta klimatologia gogorreko une horiek ere. Nordic noir eta Agatha Christieren arteko hibrido bezala definituko nuke.

Argudio ugari emango nituzke telesail honetara gerturatzeke; hasteko, gertutik jarraitu beharreko aktorea ezagutuko duzula: Olafur Darri Ólafsson. Hollywooden paper txikitzen azaldu da dagoeneko, “True detective”-ren lehenengo denboraldian, esaterako, edo “Quarry” telesailan. Bere herrialdean, Gerard Depardieu islandiarra bezala ezagutzen dute jada. Gainera, traman, ezinbesteko beste pertsonaia bat ere ageri da: Islandiako naturaren indar ikaragarria, neurri batean, argazki zuzendartza eta soinu banda bikainari esker lorturikoa. Egoera meteorologiko gogor eta latz baten mende, akzio guztia izozturiko hamar egunetan zehar igarotzen da. Ikusleari gutxitan ikusitako hotz sentsazioa sorrazten dio horrek. Islandieraz, danieraz eta ingelesez filmaturik egoteak sekulako aberastasuna ematen dio telesailari. Beraz, jatorrizko hizkuntzan ikustea ezinbestekoa iruditzen zait. Hori bai, pertsonaien izenekin ez nahasteko, bolaluma eta koadernoak erabiltzea zinez gomendatzen dizut.

Tunna blå linjen

Sei poliziaren eguneroko bizitzaren erretratu intimoa da, non eremu pribatuaren eta profesionalaren arteko lerroa lausotu egiten den Suediako Malmö hiri bizi eta gatazkatsuan tentsioak areagotzen diren heinean. Poliziak gizartearekin duen harremana aztertzen du bereziki telesailak. Baina kontuz, ez pentsa kasu frenetikoak ardatz dituen nordic noir bat ikusiko duzula, agente horiek ez baitute kasu «handirik» konpontzen, eta ez dute ikerketa zehatzik egiten; ez gaude ohiko noir nordikoaren lurraldean. Ez dira detektibeak, polizia infanteriakoak baizik, eta gauza «txikiak» konpontzea da beraien lana.

«Kampen om tungtvannet», «Bron/Broen», «Trapped» eta «Tunna blå linjen».